

Aleksandar Mijatović

Čovjek presječen napola: virtualno i nadrealno u Bergsonovom i Bretonovom pojmu slike

U radu se razmatra odnos između pojma nadrealnoga, Andréa Bretona i virtualnoga, francuskoga filozofa Henrija Bergsona. Polazište za raspravu jest Bretonova koncepcija slike (*l'image*) izložena u *Manifeste du surréalisme* (1924.) i *Le surréalisme et la peinture* (1928.) te Bergsonova koncepcija slike izložena u *Matière et Mémoire* (1896.). Bergson pojmom slike pokušava prevladati rascjep između idealizma i realizma te reprezentacije i stvari. On sliku povezuje s djelovanjem. Upravo se u te dvije temeljne postavke Bergsonove filozofije pokazuje veza s Bretonom. Breton putem pojma nadrealnoga pokušava prevladati rascjep između reprezentacije i stvarnosti, kao što je slika povezana s djelovanjem. Kao što su i neka novija istraživanja pokazala, nadrealizam je u osnovi superrealizam. Ta se teza razrađuje razmatranjem Bretonove koncepcije poetske i kubističke slike. U središtu Bretonove koncepcije jest subjekt koji se premješta s osi *promatranje-predstavljanje* na os *djelovanje-slika*. To se premještanje opisuje slikom čovjeka koji se naginje kroz prozor i koji ga presijeca napola. Već u Manifestu iz 1924. godine Breton prelazi granicu između jezične i slikovne predodžbe tako što odbacuje metaforu kao temelj poetske slike. Umjesto toga poetske slike se prikazuju kao eksplozivni učinci približavanja dviju udaljenih stvarnosti. Tako poetska slika pronalazi veze i odnose koji ranije nisu postojali ili se nisu zamjećivali, polazeći od opažanja shvaćenog kao oslabljenog oblika spoznaje (idealistička i empiristička varijanta). Istu takvu ulogu Breton dodjeljuje unutar njemu modelu u eseju o kubističkom slikarstvu. Slijedeći Deleuzeovo tumačenje Bergsona, u radu se predlaže teza po kojoj Breton klasičan problem idealizma i realizma zamjenjuje odnosom između virtualnoga i aktualnoga. Stoga se i koncepcija poetske slike može razmatrati kao diferencijacija kroz koju se aktualizira virtualno.